

gele „Kruikeblaren“ echter wel. Na de droogmaking zijn overal de witte waterlelies gaan groeien en wel het meest in de tochten en vaarten en in de kavelslooten. Wie met den Hollander door het Meer rijdt, kan dat gemakkelijk zien. Van Weesp naar Bussum rijdende heeft men rechts eerst rietland en dan een open stuk; dat heet „de Veertig Morgen“. Welnu, men kan duidelijk zien, vooral in Maart en April, wanneer de nieuwe bladeren zich beginnen te vertoonen, dat daar de witte waterlelies in rijen groeien en die rijen zijn niets anders dan de oude kavelslooten, waarvan de bodem altijd nog ongeveer driekwart meter dieper ligt, dan de rest van de plas. Hetzelfde is het geval in de Groote Meer tusschen machinetocht en eendenkooi; de hoofdtocht daar is een straat van witte waterlelies. Die houden van diep water en het komt hun raar aan, wanneer de plas waarin zij groeien langzamerhand gaat verlanden. Zoo iets zag ik dezen zomer in de Peel tusschen Nederweert en Beringen. Daar was een poeltje tot hoogveen geworden en midden in het Sphagnumkussen staken daar een paar waterleliebladeren recht de hoogte in, heelemaal uit hun element. Van bloemen geen sprake. Intusschen bloeit in 't Naardermeer de witte waterlelie ook op diepten van minder dan een halven meter.

Nog altijd werkt de droogmaking na als bevordering van den plantengroei en in het Botanisch reservaat zijn sommige voormalige kavelslooten zoo goed als dichtgegroeid en vrij goed begaanbaar voor iemand, die er niet tegen op ziet, om af en toe eens tot over zijn middel in de modder te zakken. Dat is dan het werk van nog geen dertig jaren. Hoetmer heeft zich nooit druk gemaakt over kaarten en kaarten lezen en tot mijn groote wanhoop kan hij vaak uit mijn krabbeltjes niet wijs worden. Maar op de een of andere manier stelt hij zich toch den toestand van vóór dertig jaren heel duidelijk voor en als we elkanders termen maar begrijpen, wordt de geschiedenis van het Meer al duidelijker en duidelijker. Het is maar te hopen, dat we ons levend archief nog lang mogen behouden; ik heb nu al meer dan twintig jaren met hem gepraat en nog altijd heeft hij nieuwe dingen te vertellen. Laat hem zijn gang maar gaan.

JAC. P. TH.

EEN ZONDENREGISTER.

LS men den spreeuwen vroeg: »Welk deel van Nederland is het schoonst?«, zij zouden — dunkt mij — het als om strijd uitschreeuwen en joelen: »De Betuwe, de Betuwe, o, het is daar zoo heerlijk. Een groot deel van het jaar kunnen we daar smullen van allerlei heerlijks. De vette klei bevat een schat van wormen en slakken en een onuitputtelijken voorraad insecten, terwijl wij ons een groot deel des jaars aan allerlei heerlijk fruit kunnen te goed doen!«

Vraagt men echter aan een Betuwschen boer: »Welke vogels vind je het schadelijkst?«, hij zal zonder voorbehoud zeggen: »De spreeuwen, ik haat die »zwarte duivels« met een onverzoenlijken haat, het zijn echte lammelingen, rakkers,...» (de lezer kieze zelf nog liefelijker kiinkende scheldnamen!)

Waartlijk, de schade, die zij den houders van boomgaarden en fruittuinen toebrengen, kan belangrijk zijn. Wie in den kersentijd wel eens een bezoek aan de Betuwe heeft gebracht, kan er zich van overtuigen. Pas hebben de kersen een bleekrood kleurtje gekregen, of onze spreeuwen komen op bezoek, één, twee of tien, doch nog geen groote vluchten. Weldra, wanneer het rood der vruchten een weinig donkerder wordt, verschijnen ze bij troepen van enkele honderden. Gulzig vallen zij op de kersen aan, en wanneer de roovers ongestoord hun gang kunnen gaan, zijn in enkele oogenblikken eenige ponden in hun magen verdwenen. In de eerste dagen laten zij zich door keerders, die groote kelen opzetten, geweldig ratelen, met een stuk ijzer op een oude zeis slaan of op andere manier ketelmuziek maken, verdrijven, doch spoedig zijn de dieven daaraan gewoon en vluchten niet meer voor hun boemannen. Meer respect hebben zij voor de geweren, die afgeschoten worden, zoodra een rooverbende een aanval op het begeerde fruit onderneemt. Schot op schot weerklinkt en menig spreeuwkje moet zijn snoeplust met den dood bekoopen. Is de boomgaard groot, dan strijkt de opgejaagde bende in een ander deel neer, om daar echter op een zelfde wijze als zooeven onthaald te worden. Nu kiezen de roovers het hazenpad, om te trachten in een anderen boomgaard hun fortuin te zoeken. We durven hun echter niet veel geluk voorspellen, want overal staan keerders van den vroegen morgen tot den laten avond op hun post. Zoo zwerven de vijanden der kersenbazen den ganschen dag rond van boomgaard tot boomgaard, maar nergens wordt hun een ongestoorde smulpartij gegund. Het aantal spreeuwen, dat tijdens de kersencampagne gedood wordt, is niet gering. Ik heb in een vrij grooten boomgaard wel eens een berg doode spreeuwen gezien, in één dag geschoten: 't waren er wel een paar honderd. Eerlijk deelen de keerders hun buit; de gebraden vogels leveren hun een heerlijk gerecht.

De plukkers zien de dieven in den regel naderen en waarschuwen de keerders luidkeels. In groote boomgaarden zagen we hier en daar een hooge stellage opgericht, die boven de boomen uitsteekt. Op een soort platform staat een keerder. Meen niet, dat de aanwezigheid van dien man daar hoog in de lucht voldoende is, om de ongewenschte bezoekers uit den gaard te houden. 't Lijkt er niet naar! Zie, daar nadert een zwerm, die zich aan de Noordzijde zal nederzetten. Vlug trekt ons »hooggeplaatst personage« aan een touw, waaraan een bel is bevestigd: dit is een teeken, dat de vijand nadert. De keerders, in dat deel van den boomgaard aanwezig, doen schoten knallen, eenige vijanden vallen, de anderen vliegen op en zetten zich aan de Zuidzijde neer. Op gelijke wijze worden de daar aanwezige keerders gewaarschuwd, die zich eveneens op loffelijke wijze van hun taak kwijten.

't Behoeft wel geen betoog, dat een pachter van een kerseboomgaard een groote som gelds moet uitbetalen aan zijn keerders en dat de rekening aan kruit hoger is dan men vermoedt. Is het wonder, dat hij de spreeuwen naar de Mookerhei wenscht; doch dat blijft een vrome wensch, omdat aldaar, voor zoover ik weet, geen kersen tieren.

Vluchten van spreeuwen worden in den boomgaard niet geduld: zij zouden een enorme schade aanrichten. Toch kunnen de keerders niet verhoeden, dat nu en dan een enkele spreeuw komt snoepen. Bij een bezoek aan een boomgaard maakte ik een keerder erop attent, dat hier en daar één vogeltje van de kersen smulde. Op mijn vraag, waarom dat beestje niet verjaagd werd, antwoordde hij: »Och, zoo'n enkel spreeuwkje doet geen kwaad, maar die zwermen, die doen 't em, zie je. Als we op al die »enkelingen« moesten schieten, zouden we kruit te kort komen.«

Dat de schade, door die zoogenaamde enkelingen aangericht, nog al groot kan zijn, heb ik eens waargenomen.

Niet ver van mijn school is een kerseboomgaard. Nu huizen onder de pannen van 't dak der school eenige spreeuwen. Meermalen zien wij, mijn leerliugen en ik, in den kersentijd een spreeuw met een kersje in den bek huiswaarts keeren, om zijn kindertjes die heerlijke versnapering aan te bieden. Dat is een aardig gezicht: zoo'n zwart spreeuwkje met een roode kers in den snavel.

Op een warmen Juni-dag was een kaatsbal van een der kinderen in de dakgoot der school terechtgekomen. Spoedig was een ladder gehaald.

„Meester, mag ik?” vroegen enkele jongens.

Jaap, die als een goed klimmer bekend stond, kreeg verlof de ladder te bestijgen. In een oogwenk was hij bij de goot. Maar nu had je z'n verbaasde gezicht eens moeten zien!

„Wat is er aan de hand, Jaap?” klonk het uit drie, vier monden.

„Zoo iets heb je nog nooit gezien,” riep hij ons lachend toe.

„Maar wat dan?” vroeg ik.

„O, meester, bergen van kersenspitten; wel zeven of acht hoopen liggen in de goot. Bij elk spreekwennest, vlak aan de goot, ligt een hoop!”

„Mag ik ook eens kijken?” vroegen de jongens der hoogste klas in koor.

Wat deed onze Jaap? Hij wierp eerst den bal naar beneden, trok daarna de pet van z'n hoofd en vulde die toen met één hoopje pitten. Triumfantelijk, alsof hij een Zilvervloot veroverde, kwam hij naar beneden. Wij telden de pitten: 't waren er meer dan honderd.

De klok sloeg, tot spijt der hoogste klasse, negen uur en wij gingen naar binnen. De ladder bleef staan, terwijl ik beloofde, dat de grootste jongens in 't speelkwartier ook een kijkje mochten nemen.

Doch, wat gebeurde? Terwijl wij in school waren, barstte een donderbui los, die den lang gewenschten regen ('t had in een paar weken niet geregend, en 't was warm weer geweest) bracht. De overvloedige regen echter voerde al de pitten uit de goot mede en deze waren terecht gekomen in de regenton. Wat een steenen! Ze waren, naar onze schatting afkomstig van wel 10 pond kersen. Eén der jongens beklom de ladder, om zich te overtuigen, of al de hoopjes pitten verdwenen waren. Dit was zoo. Jongens onderzoeken graag alle dingen, vooral als het vogels en nesten betreft. Hij lichtte een pan, een weinig hooger op 't dak, op en wat zag hij vlak bij een nest? Op een panlat lag een walletje van kersepitten.

Nu vraag ik: »Doen spreekuwen, die af en toe een kersje voor zich zelf en hun kroost halen en wel in een boomgaard geduld worden, ook geen schade? Geen wonder, merkte een mijner leerlingen op, dat de spreekuwen, die in hun prille jeugd al kersen te eten krijgen, er later zoo verzot op zijn.

Ongeveer gelijk met de kersen zijn de morellen rijp, en het is niet te verwonderen, dat deze vruchten, welke zooveel op kersen gelijken, ook in den smaak der spreekuwen vallen. De schade kan echter niet veel beteekenen, daar men tegenwoordig slechts weinig morelle-boomen in de Betuwe aantreft. Grooter is het nadeel, dat zij den boeren berokkenen aan de Engelsche krozen, die vooral in de Neder-Betuwe welig tieren. Wie een boomgaard met genoemde krozen heeft, maakt in den regel hooge prijzen voor de vruchten, die voor een groot deel naar Engeland verzonden worden, waar ze tot jam bereid worden. Deze krozen behooren tot de vroegste bloeiers onder de vruchtboomen, en m. i. levert een bloeiende kroze-boomgaard een schooner gezicht op dan een akker met bloeiende tulpen of hyacinthen. Kort na de kersen zijn sommige soorten rijp, en 't is niet minder schoon, die vrij groote roode vruchten tusschen de groene bladeren te zien. Zoo denken onze spreekuwen er ook over: ze zijn er zeer verzot op, en 't kost al weer heel wat kruit, om de plaaggeesten der boeren te verjagen. Alleen de vroege soorten hebben van de spreekuwen te lijden; de latere soorten laten ze meestal onaangeroerd, evenzoo de andere, kleine krozen.

Roode en witte aalbessen zijn al even geliefd bij onze beruchte roovers. 't Kost ons zeer veel moeite, de spreekuwen, die nu eenmaal door de wol geverfd zijn, uit een bessenggaard te houden. Ik ben wel eens genoodzaakt geweest, mijn bessen in mijn tuin te laten plukken, hoewel ze nog niet geheel rijp waren, omdat het ten eenenmale onmogelijk was, de roovers te verjagen.

Men ziet uit het bovenstaande, dat het zondenregister van onze spreekuwtjes er wel kan zijn. Maar er komt meer. In de laatste jaren hebben zij de proef genomen met peren, en die

vruchten schijnen extra in hun smaak te vallen. 't Is begonnen in den drogen, warmen zomer van 1911. Och, wat waren de spreuwen toen lastig in de kruideniersperen, die sappige peren, welke in de tweede helft van Juli en begin Augustus rijpen. De boeren waren genoodzaakt ook bij deze peren de wacht te laten houden. Zooals men mij verzekerde, was het vóór 1911 nog niet voorgekomen, dat spreuwen peren stalen. Wel vond men nu en dan een peer waarin gepikt was, doch de merels, die bekend zijn om 't bederven der peren, werden voor de schuldigen gehouden. Een feit is het echter, dat nimmer nog geheele vluchten spreuwen de kruideniersperen hadden geteisterd. Hoe het kwam, dat zij in genoemd jaar in zoo grooten getale op die vruchten neerstreken? Men verklaarde het aldus: Alles was even droog en stoffig, wormen, slakken, waren heel zeldzaam, alle slooten waren droog, en nu meende men, dat onze spreuwen hun dorst trachtten te lesschen door in de saprijke vruchten te pikken. Na 1911 kwam het slechts sporadisch voor, dat zij van peren snoepten, doch het laatste jaar maakten zij het al te bar. Ik heb ze in mijn tuin, waarin heel wat pereboomen staan en in de boomgaarden van een paar buurlieden gadeslagen, 't was meer dan erg, zooveel peren zij verorberden en bedierven! Na in Juli en begin Augustus hun hartje aan kruideniersperen opgehaald te hebben, begonnen zij op 't eind van laatstgenoemde maand en in 't begin van September ook andere peersoorten aan te vallen. Groote vluchten streken neer op hoogstammen en pyramideboompjes. Ik kan een heele lijst van peren noemen, waarin ze verschrikkelijk huishielden: Maagdeperen, Beurré lucratif, Beurré de Napoléon, Seigneur d' Esperen, Bonne Louise d'Avranche, William Duchesse, die alle door haar saprijkheid uitmunten.

Ik had een boom met prachtige Beurré Lucratif. Den 11en September nog bewonderden wij, mijn kinderen en ik, de schoone vruchten; nu en dan plukten we er een af, om er onze tanden in te zetten, we berekenden de winst, die de peren op de Tielsche veiling zouden opbrengen. Toen we den 13 September weer bij dien boom stonden, ach, hoe treurig was de aanblik! Daar hingen vruchten, half afgekloven, of met hier en daar een gat, kortom de helft was zoo goed als bedorven. Nu ben ik een vogelliefhebber, ik kweek bij mijn leerlingen steeds liefde aan voor 't gevederde volkje, maar wie zal het me kwalijk nemen, dat bij het zien van de verwoesting mijn liefde voor de spreuwen, welke mij het koopje geleverd hadden, een oogenblik tot ver beneden het vriespunt daalde? Onze Beurré lucratif deed dit jaar zijn naam geen eer aan: er was geen sprake van lucratief!

Hoe levendig en bedrijvig is het in onze boomen, waarin een vlucht spreuwen is neergestreken! De vogels joelen en schateren, dat het een aard heeft, ze gelijken schooljongens, die eenigen tijd zonder toezicht zijn. Nimmer vond ik ze zoo levendig als nu, in Herfstmaand. Dat komt ongetwijfeld daardoor, dat zij overal een welvoorzien disch vinden en spreuwen huldigen nu eenmaal de leer »Laat ons eten en drinken en vroolijk zijn, want morgen sterven we!« O, er is zoo'n verscheidenheid van voedsel. Worden zij uit onze pereboomen verjaagd, wat nood! Ze strijken neer in vlierboomen en meidoorns, die hun hun rijpe vruchten aanbieden. Een ander maal trekken ze met hun allen naar de uiterwaarden, waar ze voor de verandering van wormen en insecten smullen.

Wespen en vliegen komen, als trouwe bondgenooten van de spreuwen, de kroon zetten op de vernieling. Zij toch kruipen in de door onze roovers gemaakte gaten en smullen naar hartelust van 't zoete sap der vruchten. Vooral de wespen verstaan meesterlijk de kunst een peer geheel uit te hollen. Hier en daar hangt niets meer dan een schil, met een verdroogd klokhuis erin, die bij 't minste windje naar beneden valt. Ook onze schoone atalanta's komen bij zonnig weer, om van de aangestoken peren te smullen.

Toen nu omstreeks half September de meeste der genoemde sappige peren geplukt waren, moesten zoo waar hardere, nog lang niet rijpe soorten, het ontgelden. In mijn tuin bedierven de vernielallen b.v. meer dan de helft der vruchten van een Curé. Deze peren smaken heerlijk als stoof- en als handpeer en zijn pas rijp in November en December. Ze worden dan ook eerst in de tweede helft van October geplukt, doch nu haalden we ze reeds op 18 September

binnen om te voorkomen, dat de spreeuwen niet met onzen geheelen Curé-oogst zouden gaan strijken. Bij een buurman pikten vluchten van honderd en meer onbarmhartig in de Joden-peren, die ook pas in het hartje van den winter rijp zijn. We vragen ons af: zal de zwarte hende weldra misschien ook de proef nemen met de kleiperen of wel winterjannen?

's Avonds strijken onze kwelgeesten neer in het riet, dat langs den oever van een dooden tak van den Rijn wast; duizenden, ja millioenen overnachten daar. Meen niet, dat ze na een dag van plundertochten spoedig de rust vinden; tot lang na zonsondergang zitten ze daar te snappen en te snateren. Zouden ze elkaar vertellen, welk een heerlijk land de Betuwe is? Misschien prijzen ze wel de boeren, die voor hen zulke heerlijke meikersen, krozen en peren kweeken! Maar de boeren! Geloof me, zij wenschen niet anders dan dat die „zwarte duvels” veilig en wel op de maan zaten!

Rijswijk, (Betuwe) Sept. '15.

B. J. VAN WAGENSVELD.

NASCHRIFT. Kunnen lezers van *D. L. N.* me mededeelen, hoe de spreeuwen zich elders gedragen? Laten ze — ik bedoel de spreeuwen en niet de lezers — in andere deelen van ons land de peren nog met rust?

B. J. v. W.

OVER LEEUWERIKKEN.

IN deze Januari-dagen komt de vogelspeurder nog al eens een enkele keer platzak thuis en krijgt hij weinig anders te zien dan de gewone dagelijksche bewegingen van zijn houtduiven, bonte kraaien, meesjes en goudhaantjes. Notekrakers en pestvogels blijven weg en nu 't zoo zacht blijft, missen we ook de mooie wintervluchten van oude kramsvogels en koperwieken, door vorst of sneeuwstorm uit hun oostelijke kwartieren verdreven.

Toch kan het soms meevallen en zoo had ik dezer dagen bij een wandeling door 't duin het genoegen, alle drie onze leeuweriksoorten in vrij groote troepen aan te treffen in braakliggende aardappelveldjes. Die zijn in den regel overdadig begroeid met de kleine brandnetel, die zomer en winter door groeit en voedsel verschaft aan een breede schare van vogels. Behalve de leeuwerikken profiteeren er in dezen tijd ook de kneutjes van, terwijl patrijzen, fazanten en houtduiven de plantjes in hun geheel verslinden. Nu vond ik onze drie leeuweriksoorten in één en het zelfde veld, maar toch in streng gescheiden gezelschappen, die op den helderen dag reeds aan hun kleur te onderscheiden waren: de kuifleeuwerikken eventjes groenachtig, de boomleeuwerikken eventjes rossig, de akkerleeuwerikken eventjes geelachtig: zeer subtiele tintverschillen, maar toch duidelijk te zien. De troepjes waren respectievelijk 12, 9 en 16 stuks sterk en ik moest ze wel voor reisgezelschappen houden. Ook bleven ze tot gezelschappen vereenigd, toen ze aan den haal gingen: de boomleeuwerikken het eerst en die gingen vrij wel dadelijk de lucht in, de kuifleeuwerikken het laatst, nadat ze eerst als kleine patrijsjes heele einden hadden rondgerend, hun spitse kuif in den nek.

Behalve de troepen van kuifleeuwerikken en boomleeuwerikken in het duin vind ik ze ook verstrooid: de eersten in Zandvoort en IJmuiden, waar ze over de straat loopen, even goed als in Nijmegen of Deventer. Hoe is het nu in het daartusschen gelegen gebied? In Bloemendaal heb ik er ook eens een langs den weg zien loopen, maar in Haarlem zijn ze al een heel groote zeldzaamheid en in Amsterdam komen ze om zoo te zeggen nooit. Misschien willen vriendelijke lezers mij wel eens inlichten, in welke steden die kuifleeuwerikken zich 's winters al zoo vertoonen? Hoever zakken ze af langs de groote rivieren, waar ontbreken ze geheel en al? Wanneer vertrekken ze, of blijven ze soms het heele jaar?

Langs den binnenzoom der duinen vind ik de boomleeuwerik in paren of in afzonderlijke